

Vilken är yrkeskårens bild av framtida utmaningar i samhället och i yrkesrollen?

Hur ser landskapsarkitektutbildningen ut idag och vad bör förändras?

Finns det något unikt med programmet, och vad motiverar programmets existens?

Landskapsarkitektprogrammet och dess omvärld

Landskapsarkitekten och dess omvärld

Utgivningsår: 2023, Alnarp

Utgivare: SLU, Institutionen för Landskapsarkitektur, Planering och Förvaltning (LAPF)

Layout: Jitka Svensson, LAPF

Illustration: Jitka Svensson, LAPF

Tryck: Grafisk service, Alnarp

ISBN (tryckt version): 978-91-8046-916-6

ISBN (elektronisk version): 978-91-8046-917-3

DOI: <https://doi.org/10.54612/a.69jsal0lks>

Urval ur yrkesverksammas röster om vad som efterfrågas:

Generalister i tidigt utredningsarbete för att fånga frågor i rätt tid för att vinna tid framgent i en planeringsprocess. Landskapsarkitekter är mycket bra rustade utifrån metod, arbetssätt, informationsinhämtning, framställning och inte minst långtidsplanering, dvs förmåga att tänka långa tidshorisonter både gällande gestaltad livsmiljö och andra viktiga aspekter kring att planera ett hållbart samhälle.

Helhetssyn/lyfta blicken/se långsiktigt efterfrågas inte direkt men uppskattas när det tillförs då ingen annan har den rollen...

Förutom grundläggande "landskapskunskaper" (landskapens "beståndsdelar") och kunskaper i planering, gestaltning, förvaltning så är det kommunikativa visuella och språkliga kunskaper/färdigheter [som efterfrågas]. Även kritiskt OCH kreativt tänkande, värderingsförmåga och god samarbetsförmåga.

Förmåga att se helhet både rumsligt, funktionellt och tidsmässigt.
Förmåga att hitta specialiserade lösningar anpassade till en specifik plats.
Förmåga att gestalta för "mjuka behov som umgänge, lek, avkoppling, skönhetsupplevelser, trivsel etc.
Förmåga att förstå och planera växtlighet.
Förmåga att leva sig in i framtida användares behov.

Vår [förmåg till] holistiska syn på naturen och samhället. Vi kan vara en brygga mellan olika experter och göra väl avvägda bedömningar. Vi är bra på att hitta lösningar som är bra för både naturen och för människorna.

Förmåga att på storskalig nivå planera så att man får plats med alla funktioner som grönytor och offentliga platser kommer att behövas ...

Förmågan att se helheter och ett långsiktigt och hållbart perspektiv på samhällsbyggnad. Förmågan att ta hand om svåra stadsrum o d kommer att få ett uppsving inom 5 till 10 år när fler inser att vem som helst inte kan gestalta miljöer med växtmaterial, i synnerhet inte med klimat i förändring.

Stort behov, men kanske inte alltid efterfrågas: Helhetstänkande inom stadsmiljö. Förståelsen för ekosystem. Att kunna försvara gestaltning och helhet hela vägen i mål. Stor efterfrågan: Detaljprojektering, materialkunskap, tillgänglighet – dagvatten och teknisk kompetens.

Innehåll

Bakgrund

7

Metod och arbetsgrupp.....	8
Landskapsarkitekterprogrammets kontext	8

Undersökningen

21

Enkäten	21
Kärnan	26
Kursplaner	29

Diskussion, frågor och slutsatser

30

Programmet och professionen	30
Bilden av framtida utmaningar.....	32
Utbildningen idag.....	35
Vad är unikt i programmet och vad bör förändras...	36

Referensmaterial och underlag

38

FÖRKORTNINGAR

Lark A	Landskapsarkitektprogrammet Alnarp
Lark U	Landskapsarkitektprogrammet Uppsala
LTV	Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
LAPF	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
IMS	Institutionen för människa och samhälle, Alnarp
SOL	Institutionen för stad och land, Uppsala
ECTS	(European Credit Transfer System) Ett europeiskt system för överföring av studiemeriter och motsvarar universitetens högskolepoäng (hp)
HST	Helårsstudent. Används inom universitetsekonomisk styrning kopplat till statens ersättning och uppdrag till universitet. Antalet studenter som är förstags- och fortsättningsregistrerade på ett kurstillfälle multiplicerat med kurstillfällets högskolepoängomfattning under en viss period dividerat med 60
SA	Sveriges Arkitekter
LAR	Landskapsarkitekternas Riksförbund
LINS	Ledningsinformation- och ekonomisystem. I Lins finns rapporter som i sin tur baseras på data från olika verksamhetssystem
LADOK	Ett nationellt system som ger universitet och högskolor stöd i de olika studieadministrativa processerna. Ladok gör det också möjligt för lärosäten att ta fram sin egen statistik och uppföljning av studenter

Bakgrund

Idag finns ca 3000 - 4000 yrkesexaminerade landskapsarkitekter i Sverige med en vardag i professionen. Landskapsarkitektkåren i Norden har en stark, om än svårfångad, yrkesidentitet och visar stort intresse för utbildningarna. Vad denna yrkeskår arbetar med och tänker om framtida utmaningar är intressant för att kunna kalibrera kursinnehåll och kunskapsutvecklingen i landskapsarkitekturprogrammet, samtidigt som den forskningsinriktade utbildningen ska kunna förändra och föra kunskapen inom kåren framåt.

Ända sedan programmets start 1971 så har det med jämna mellanrum gjorts undersökningar och utredningar kring programmet i förhållande till yrkeskåren. Den första gjordes redan i programmets start. Tidigare undersökningar har initierats på grund pågående förändringar på olika nivåer, så även denna kartläggning. Några tydliga förändringar kan noteras, där en av de påtagligaste är att det idag har utvecklats ett antal landskapsrelaterade program där man får en examen i landskapsarkitektur. Samtidigt dyker det upp oseriösa initiativ från andra aktörer där det utlovas ”att bli certifierad landskapsarkitekt på 16 veckor” (<https://www.utbildning.se/kurser/academy-online/certifierad-landskapsarkitekt-1733544>).

Nationellt och internationellt växer landskapsämnen och olika landskapsarkitekturprogram fram. Det är en fördel för landskapsämnet att flera program utvecklats, och landskapsarkitekturprogrammet — som ger en yrkesexamen — har varit en drivande kraft i denna utveckling. Samtidigt kan man fråga sig om det finns en risk med urvattning av yrkesprogrammets innehåll, eller finns det något unikt i yrkesprogrammet som bör utvecklas, behållas eller strykas? I denna kartläggning fokuserar vi på programmet som ger en yrkesexamen eftersom det är av intresse att se vilka de

bärande kärnkunskaperna är och om de fortfarande är aktuella utifrån ett professionsperspektiv.

Denna kartläggning har haft två huvudsyften, det första har varit att undersöka övergripande tendenser och åsikter inom yrkeskåren och sätta det i relation till programmets nuvarande kunskapsinnehåll och kurser. Det andra har varit att ringa in de viktigaste strategiska frågorna som bör diskuteras för att kontinuerligt utveckla programmet.

Rapporten kan läsas på flera sätt. Fakta och den kontextuella historiska bakgrunden till programmet kan vara intressant i sig och från det empiriska materialet kan olika analyser och slutsatser dras som grund för en diskussion på olika beslutsnivåer inom SLU. Denna kortfattade rapport ger en överblick över läget och sammanhanget i utbildningen och professionen idag. Rapporten baseras på ett antal empiriska undersökningar, tidigare kartläggningar, statistik från SLU och andra referenser.

Vi hoppas att denna rapport blir ett bidrag till att lyfta viktiga frågor som bör diskuteras och lösas på olika nivåer för att behålla programmets aktualitet och vitalitet.

Metod och arbetsgrupp

Kartläggningens olika delar har genomförts mellan hösten 2021 och våren 2023. Kartläggningen initierades av LAPF genom dåvarande programstudierektor Jitka Svensson (LAPF) och dåvarande grundutbildningsansvarig Maria Kylin (LAPF). Arbetsgruppen har dessutom bestått av Emily Wade (LAPF), Anna Bengtsson (IMS). Bidrag till arbetet har också gjorts av: Karin Serin, Anders Larsson och Tiina Sarap (LAPF)

Empiriskt material

Enkät – För att fånga yrkeskårens övergripande utveckling och vad kåren ser för utmaningar. Se sid 22 för detaljerad beskrivning av enkäten.

Kärnan – I flera workshops och sammanhang har vi bett om tre ord för att beskriva landskapsarkitekturens kärna. Se sid 27 för mer detaljerad beskrivning

Analys av kursplaner i Landskapsarkitekturprogrammet – För att synliggöra vad som saknas eller behöver minskas i kursutbud och ämnesinnehåll i programmet. Se sid 30 för detaljerad beskrivning

Det ovanstående empiriska materialet har vi sedan analyserat och utvärderat mot en bakgrund av programmets kontext, där vi sammanställer statistik, gör en övergripande spaning på programmets historiska utveckling samt en omvärldspaning på det internationella fältet. Underlag och material är arkiverade på LTVs arkiv, dess SLU-ID är SLU.ltv.2023.1.1.1-519.

Avgränsningar

Flera avgränsningar har gjorts i arbetet. Fokus på beskrivningarna av programmets uppbyggnad idag ligger från Alnarp, och vi försöker att nämna det i rapporten där det behövs förtydligas. Den historiska utvecklingen är selekterad utifrån fyra viktiga rapporter, men finns beskriven på flera sätt och med olika fokus. Den internationella spaningen är begränsad till det vi har kunnat hitta på nätet.

Landskapsarkitekturprogrammets kontext

SLU och utbildningen idag

Det finns två Landskapsarkitekturprogram som ger yrkesexamen på SLU, ett i Alnarp och ett i Ultuna. Programmen har gemensamma examensmål som syftar till att ge en yrkesexamen på masternivå i ämnet landskapsarkitektur. Examensmålen ställer krav på både yrkesmässiga samt akademiska kunskaper och färdigheter. Den akademiska definitionen av huvudämnet "Landskapsarkitektur" har tagits fram av SLU och lyfter fram perspektiven planering, gestaltning och förvaltning av landskap. Tidigare huvudämne "Landskapsplanering" ändrades efter diskussioner till "Landskapsarkitektur" år 2012, därefter har ämnet landskapsplanering försvunnit från SLUs kurser och examina. I samband med detta reducerades även ämnesbredden på kursnivå, alla kurser inom landskapsarkitekturprogrammet tillhör huvudområdet landskapsarkitektur, endast ett par är dubbelklassade.

Flera program med generell examen i landskapsarkitektur

Förutom Landskapsarkitekturprogrammet ger även Landskapsingenjörprogrammet och Trädgårdsingenjör Design möjlighet till en yrkesexamen. Dessa program ger också möjlighet till en "dubbel" examen, med en generell kandidatexamen i landskapsarkitektur. Utöver dessa finns inom SLU också ett antal program som kan ge en generell examen i Landskapsarkitektur:

På kandidatnivå

- Forest and Landscape

På masternivå

- Food and Landscape (FoL)
- Hållbar stadsutveckling (HSU)
- Landscape Architecture (LAM)
- Landscape Architecture for Sustainable Urbanisation (LASU)
- Outdoor Environments for Health and Well-being (OHW)

De studenter som går Landskapsarkitekturprogrammet kan ta en ”dubbelexamen” dvs förutom yrkesexamen ta en generell masterexamen i Landskapsarkitektur. Inom de program där man tar en generell examen i landskapsarkitektur finns egna examensmål och utbildningsprogram. Ofta formuleras inte kraven på yrkesmässiga kunskaper och färdigheter lika tydligt i dessa examensmål som i yrkesprogrammets examensmål.

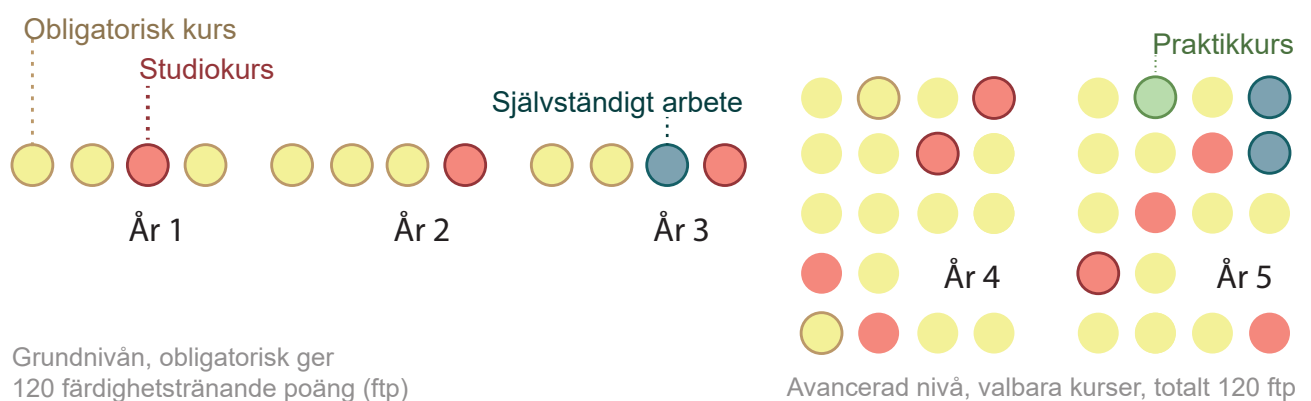
2014 startade ”SLU Landskap” som samlar alla program och utbildningar med Landskapsinriktning. SLU-Landskap har utvecklats från en tvärinstitutionell portal för samarbete och gemensam profilering till ett handlingsinriktat nätverk. Styrgruppen fokuserar på långsiktig strategi för att bygga upp synligheten och öka samarbeten inom SLU och även utanför, på den internationella horisonten.

Yrkesprogrammets uppbyggnad

Även om programmen på i Alnarp och Ultuna skiljer sig på några punkter så har de till största delen liknande struktur och uppbyggnad och arbetssätt. Detta innebär bland annat att program-

men är femåriga, ger 300 ECTS för en yrkesexamen och tar in ca 60 studenter varje höst. De femåriga programmen följer en 3+2 struktur där de tre första åren består av obligatoriska kurser. Efter tre år och ett självständigt arbete på kandidatnivå finns möjlighet att byta till den andra orten eller till andra nationella eller internationella kurser och program. Utbildning avslutas med ett självständigt arbete på mastersnivå på 30 ECTS. För yrkesexamen krävs kurser som ger färdighetstränande poäng och praktik på 15 ECTS. Båda programmen har antagning baserade på betyg. Se figur 1 för Lark A.

Det finns några aspekter som skiljer utbildningarna i Alnarp och Uppsala åt. I Alnarp ges alla utom en av kurserna i programmet av LAPF i nära samarbete med IMS som bär den viktiga ämnesutvecklingen kring landskapsarkitekturens miljöpsykologi. Flera kurser i Ultuna ges av andra institutioner än landskapsavdelningen på SOL och Lark U har några valbara kurser redan under år 3. På Lark A ges alla kurser på avancerad nivå på engelska emedan på Lark U är flera kurser på svenska.

Figur 1. Princip för kurser i landskapsarkitekturprogrammet i Alnarp.

V varje läsår innebär 4 kurser à 15 hp. Programmets tre första år leder till kandidatexamen varefter studenten kan välja masterprogram. Många väljer dock att ta ut 5-årig yrkesexamen. Detta får man när man läst de två sista åren, där studenten kan välja mellan 18 programkurser och har minst 150 färdighetstränande poäng. Självständigt arbete (examensarbete) och praktikkurs är obligatorisk. Fördelningen av färdighetstränande kurser skiljer sig något mellan Alnarp och Uppsala. I Alnarp är LAPF ansvarig institution för 28 av programmets sammanlagt 30 kurser.

Central pedagogik

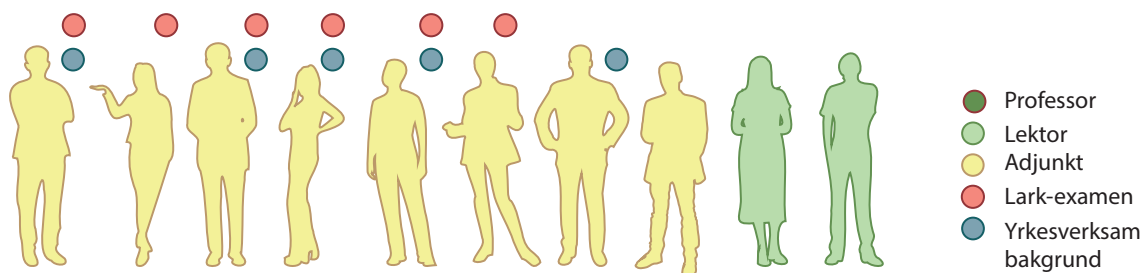
En central del av båda utbildningarna är den arkitektspecifika arbetsmetoden, där så kallade "studiokurser" löper som en röd tråd genom utbildningen. I korthet innebär studiokurser handlett projektarbete i gemensam lokal med skiss, modellbygge mm. Enskild handledning och gemensamma diskussioner vid kritik tillfällen är centrala. Många kurser kopplas till professionen genom att arbeta med verkliga planerings- och gestaltungsfall och genom att yrkesverksamma deltar i undervisningen. Färdighetsträning och kopplingen till yrkesverksam praktik är viktig varför praktikkursen är obligatorisk. I mitten av 00-talet upphörde kravet på sk grovpraktik, dvs utomhuspraktik med text anläggning och skötsel. En viktig aspekt i programmen är studieresor och platsbesök som ger studenterna en referensram till

den verklighet som de ska arbeta i.

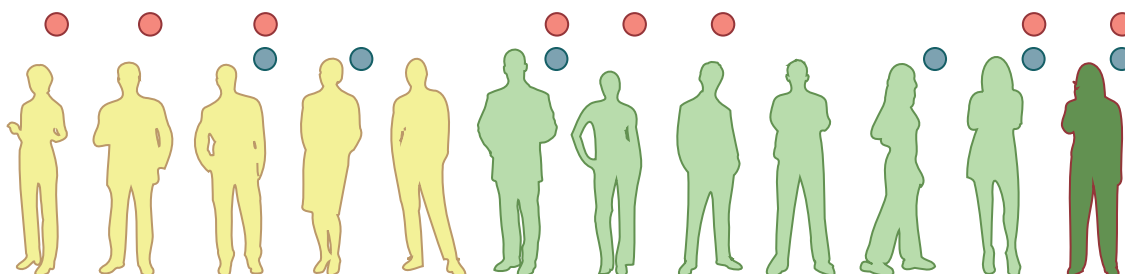
Av nödvändighet sker studier inom exempelvis växtkännedom, ståndortskännedom, material- och marklära utomhus.

Undervisande kollegor

Examensmålen för yrkesexamen ställer krav på både yrkesmässiga och akademiska kunskaper och färdigheter. En blandning av undervisande kollegor med olika bakgrund och erfarenheter inom akademien eller praktiken är därför viktig. I Alnarp ges nästan alla kurser i programmet av LAF (i Uppsala ser det lite annorlunda ut). 10 kursansvariga/examinatorer jobbar i kursteam med de 12 första obligatoriska kurserna. Från de valbara kurserna på avancerad nivå arbetar 12 kursansvariga i kursteam på LAF, se figur 2a och 2b (baserat på uppgifter om kursbemannning läsåret 22/23).

Figur 2a. I Alnarp ges nästan alla kurser i programmet av LAF. 10 kursansvariga/examinatorer jobbar i kursteam med de 12 första obligatoriska kurserna på kandidatnivå. 8 är adjunkter varav 5 har erfarenheter av arbete från praktiken. 6 av dessa adjunkter har en landskapsarkitektexamen. 2 är lektorer som har hela sin bakgrund inom akademien och annan examina än landskapsarkitekt.

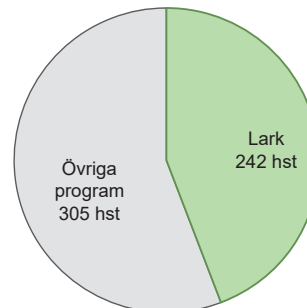
Figur 2b. På de valbara kurserna på avancerad nivå arbetar 12 kursansvariga/examinatorer i kursteam. 5 av dem är adjunkter, 6 är lektorer och 1 är professor. 3 av adjunkterna har landskapsarkitektexamen, 2 av dem har erfarenhet från praktiken. 4 av lektorerna har landskapsarkitektexamen och 3 har erfarenheter från praktiken. Professorn har både landskapsarkitektexamen och erfarenhet från praktiken.

På Lapf finns totalt 33 finansierade heltids-
lärartjänster som fördelas på ca 59 individer.

Liknande analys bör finnas för Lark U för
att kunna hålla en heltäckande diskussion. För
närvarande får diskussionen och vad detta ovan-
stående statistiska material betyder begränsa sig till
det som vi fått fram från Lark A.

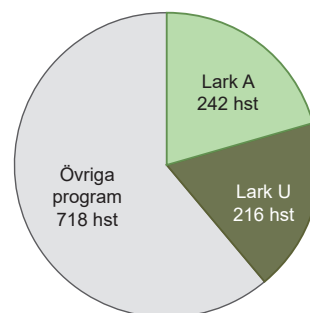
Antal studenter i förhållande till organisationsnivåer

I denna undersökning är det intressant att
nämna hur många Lark-studenter som finns
i utbildningssystemet och vilken ekonomisk
betydelse landskapsarkitektprogrammet har för
universitetet och institutionen, se diagram 1 och
2. Materialet nedan är baserat på den statistik som
finns i LINS, LADOK och andra dokument. De är
i de flesta fall antingen baserade på ett genomsnitt
från de senaste tre åren, eller ifrån statistik från
2022. I följande fall beräknas inte antal studenter
utan mäts i HST.

LAPF

Diagram 1. HST genererade av landskapsarkitektpro-
grammet Alnarp i förhållande till totalt antal HST inom
LAPF (underlag för genomsnittet de senaste tre åren)

LTV

Diagram 2. HST genererade av landskapsarkitektpro-
grammen Alnarp och Uppsala i förhållande till totalt
antal HST inom LTV (underlag för genomsnittet de
senaste tre åren)

Söktryck och genomströmning - en växande yrkeskår

Söktryck till programmen och genomströmning har fluktuerat något över åren, se diagram 3. Söktrycket har varierat delvis på grund av antagningskraven som ändrades 2007 i Alnarp och 2016 i Ultuna. Kraven ändrades då till motsvarande samhällsvetenskapligt gymnasium. Sedan 2017 ser vi en något minskat söktryck i Alnarp samtidigt som söktrycket gått upp i Ultuna. Genomströmningen, eller antalet som tagit ut sin examen är lite mer än hälften av de som börjat utbildningen. Examensfrekvensen påverkas av arbetsmarknaden, är arbetsmarknaden sämre så tar fler studenter examen och vise versa.

En till synes enkel fråga om hur många som finns i Sverige med Landskapsarkitekt yrkesexamen är inte lätt att svara på eftersom det material som finns statistiskt bara sträcker sig bakåt till 2005. Sedan 2005 har det tagits ca 1326 yrkesexamen enligt "lins.slu.se".

Sveriges Arkitekter (SA) har 2321 anslutna landskapsarkitekter inklusive studenter och pensionärer, 1732 är registrerade som ordinarie medlemmar. Det kan vara rimligt att anta att 1/3 av utexaminerade landskapsarkitekter inte är anslutna till SA.

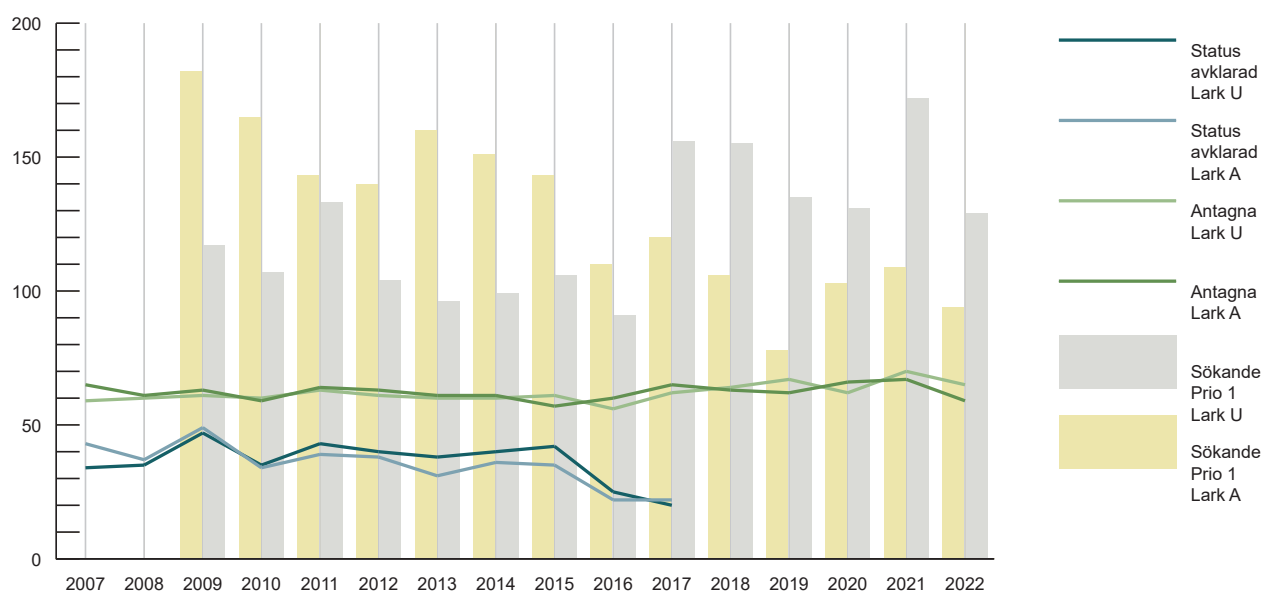

Diagram 3. Antal sökande, antagna studenter och genomströmning de senaste 10 åren. (Underlag från utbildningsadministrationen)

Historia och tidigare utredningar

Landskapsarkitektprogrammet är ett förhållandevis ungt program. Bakgrunden till dess uppkomst och historia kan beskrivas på flera sätt och med olika syften. Utredningar om sambandet mellan utbildningen, professionen och framtiden har också gjorts med jämna mellanrum. Nedan tecknar vi en kort sammanfattning av slutsatser från några av de viktigaste utredningarna. Syftet är att genom en historisk kontext se hur programmet har utvecklats och om skillnader och likheter genom historien kan belysa vad som är landskapsarkitektens "kärna".

Redan 1975 så beslutade styrelsen för LAR (Landskapsarkitekternas Riksförbund som senare uppgick i Sveriges Arkitekter) om en utredning som sedan genomfördes av Per Söderblom. Syftet var att ta reda på var och med vad landskapsarkitekterna arbetade med samt att få förslag till nya tjänster och arbetsfält som kunde bli aktuella i framtiden. Målet var att ge en riktad marknadsföring från förbundets sida att ge som underlag för hur många studenter som skulle tas in per år på programmet. Utredningen kallades "Landskapsarkitekt – 80" och genomfördes i samarbete med dåvarande "Lantbrukshögskolan". Statistik om arbetsplatser och arbetsuppgifter redovisas för första gången. Sammanfattningsvis antas landskapsarkitekterna komma att ägna sig mer åt översiktlig planering och naturvård-landskapsvård, se diagram 4 och 5.

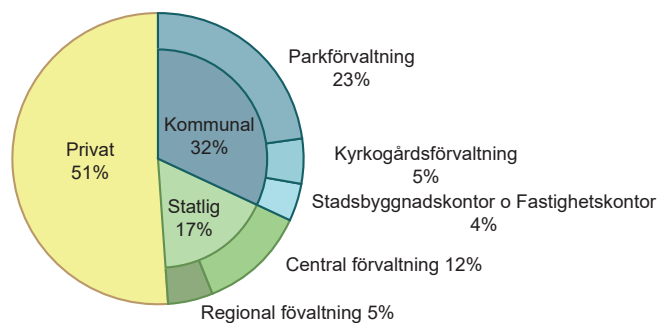

Diagram 4. 1975 var det totala antalet landskapsarkitekter 181 stycken. 130 svarade på undersökningen

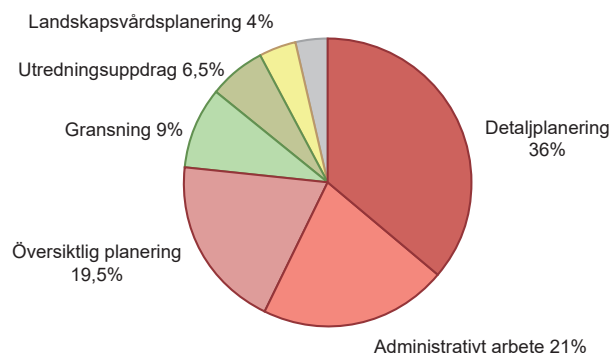

Diagram 5. 1975 hade landskapsarkitekter ovanstående arbetsuppgifter. Detaljplanering innebar vad vi idag kallar gestaltning och projektering.

2006 gjordes en utredning hur landskapsutbildningarna förhöll sig till arbetsmarknaden ("Landskapsutbildningar i harmoni med arbetsmarknaden?" av Märিত Jansson och Mark Huisman, 2007). Där gjordes en enkätundersökning bland landskapsingenjörer och landskapsarkitekter med syftet att stämma av utbildningarna mot de behov som fanns på arbetsmarknaden. Samtidigt planerades Bolognaanpassningen och det diskuterades kring huvudämnets benämning: Landskapsarkitektur eller Landskapsplanering.

Sammanfattningsvis konstaterar man i utredningen att Landskapsarkitekter visar en stor spridning mellan olika typer av arbetsuppgifter och roller, allt från gestaltning och planering till

utredningsarbete och förvaltning. Yrkeskåren visar upp en stark identitet, men även behov av ännu större tyngd i argumenten och bättre möjligheter att hävda sig gentemot samt samarbeta med andra yrkesgrupper.

Intressant att notera är när frågan ställs "Vilka färdigheter och kunskaper tror du att framtidens landskapsarkitekter kommer att behöva?" så svarar den största andelen (35 st) "Kunskap om planeringsprocesser (stadsplanering, samhällsbyggnad, grönplaner, strategisk planering, stadsbyggande, lagstiftning, politik)". Några (16 st) använder begrepp "Ekologi och Hållbarhet". Ingen skriver om klimatutmaningar.

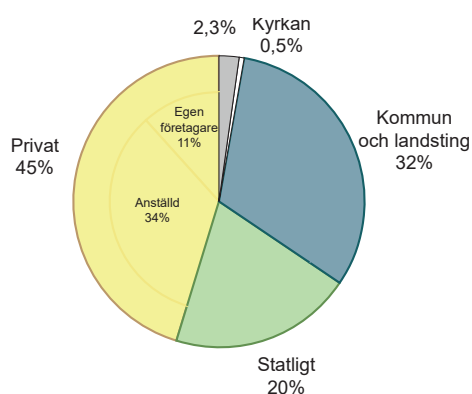

Diagram 6. Arbetsgivare 2006. Det fanns ca 900 landskapsarkitekter vid denna tid och 220 svarade på undersökningens enkät.

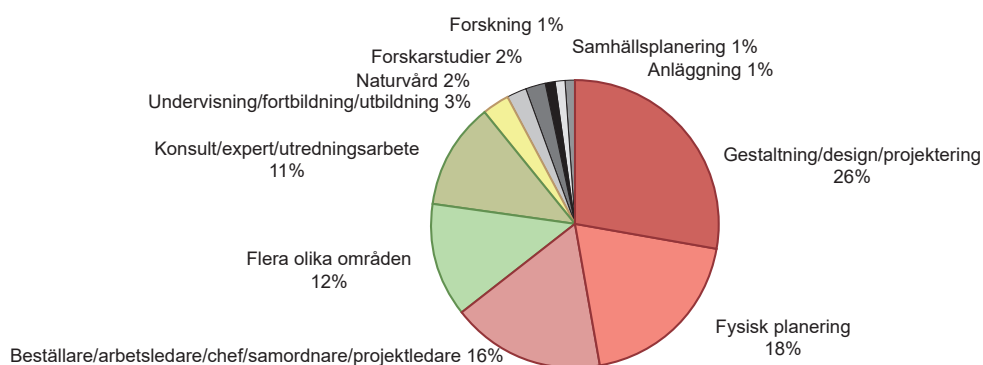

Diagram 7 2006 var ovanstående arbetsuppgifter aktuella. Diagrammet visar bland annat att gestaltning och planering tillsammans utgjorde hälften av alla uppgifter.

Eva Gustavssons utredning ”En utbildning i förändring” från 2011 (ej publicerat) sammanfattar hur utbildningen stammar från den hortikulturella utbildningen som år 1971 övergick till renodlad landskapsarkitektutbildning där studenterna påbörjade sin utbildning med två år i Ultuna för att sedan avsluta med tre år i Alnarp. Syftet var att göra en detaljerad genomgång av vilka arbetsplatser som landskapsarkitekter arbetade på och hur programmet utvecklats historiskt.

En av anledningarna till att initiera utredningen var utvecklingen mot att flera program skapats där studenter fick en generell examina i landskapsarkitektur. Två anledningar till denna utveckling var Bolognaanpassningen och förändringen från att ha Landskapsplanering som huvudämne till Landskapsarkitektur.

Studentantalet var stabilt (runt 30) under 20 år tills organisatoriska förändringar gjordes 1994 då införandet av en hel utbildningsgång på två orter fördubblade studentantalet till 60 för att 20 år senare återigen vara uppe i 120, 60 antagna studenter på varje ort (se figur 9). Gustavsson pekar på hur organisatoriska förändringar inom SLU och institutioner hänger samman med programmet utveckling.

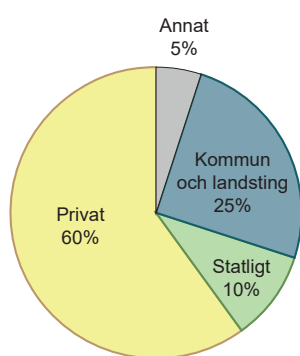

Diagram 8 Arbetsgivare 2011. Ingen enkät genomfördes, men vid denna tid fanns det 1190 yrkesverksamma landskapsarkitekter anslutna till SA.

Gustavsson redogör också för resonemang bakom att ”landscapsplanering” som huvudämne för landskapsarkitektprogrammet har ersatts med ”landscapsarkitektur”.

Sammanfattningsvis pekar Gustavsson på ett tydligt generationsskifte på ledande positioner, en förskjutning till anställningar som planarkitekter och en utveckling från park-/naturavdelningar till stadsmiljöenheter.

Inför programmets 50-årsfirande 2022 (förse- nat på grund av Covid-19) gjorde Tiina Sarap en genomgång av programmets historia. Sarap konstaterar att det finns aspekter i programmet som är sig likt från då det startade. Utbildningen kärna kännetecknas fortfarande av drivande och engagerade studenter och lärare, ett arkitektspecifikt arbetssätt och en förankring i verkligheten. Det arkitektspecifika arbetssättet kännetecknas av att man i formläran utvecklar varje enskild students seende och språk, såväl visuellt som verbalt och att det under handledning och de gemensamma diskussionerna under kritiktilfällen är centrala. Så kallade Studio kurser har varit och är fortfarande ryggrads-kurser i programmet och att samarbete med kommuner, konsultbolag och verkliga fall gör att verklighetsförankringen är god.

De större förändringarna som Saarap pekar på är att tyngdpunkten i kunskapsutbudet har förskjutits från det hon kallar ”landscapskroppens naturgivna processer” mot samhällsutveckling baserat på människors behov. Hon pekar också på att större samhällsförändringar påverkar utbildningen; 1993 fick Sverige en ny högskolereform som gjorde att resursfördelningen till all högre utbildning följde studenten genom valet av kurser. På SLU innebar det möjligheter till expansion där programmet då både kunde ges på Ultuna och i Alnarp. 2007 genomfördes Bologna-processen som bland annat innebar att det tidigare 5-åriga programmet med en magister examen som innehöll 6 månaders praktik blev uppdelat i en kandidatnivå på tre år och en masters nivå på 2 år där praktiken ingår som en kurs på 1,5 månader (15hp). Fler disputerade lärare finns i den undervisande skaran och mer litteratur ingår i undervisningen.

Antagningskraven har förändrats över åren, men den viktigaste förändringen var 2007 när antagningskraven för Lark A förändrades till motsvarande samhällsvetenskapligt gymnasium. Detta var ett krav för att göra kursutbudet på avancerad nivå tillgängligt även för landskapsingenjörerna. 2016 förändrades även detta antagningskrav till Lark U.

En intressant reflektion som Saarap gör är tendenserna av hur fokus i examensarbetena har förändrats:

- 1960- och 70talet: Regional planering och naturvård
- 1980-talet: Urbana sammanhang med torg, bostadsgårdar, lekplatser.
- Miljöpsykologi och kulturhistorisk fördjupning
- 1990-talet: Grön infrastruktur och biologisk mångfald i stadsmiljö, samt poetisk gestaltning
- 2000-talet: Vattennära stadsutveckling och stadsodling
- 2010-talet: Omhändertagande av dagvatten i blågröna system, ekosystemtjänster
- 2020-talet: Temporära platsers möjligheter, gestaltning för fysisk aktivitet

Den tydligaste bilden av hur landskapsarkitekturprogrammet har varit en drivkraft för att ”Knoppa av” andra program illustreras genom figur 9 på följande sida sammanställd av Tiina Sarap och illustrerad av Hanne Nilsson 2021 (uppdaterad av Svensson 2022). Figuren visar enbart program på avancerad nivå, det har även tillkommit program på kandidatnivå: Landskapsingenjör Alnarp, Trädgårdsingenjör Design Alnarp, Landskapsingenjör Uppsala, Forest and Landscape Alnarp.

Figur 9 (motstående sida).

De tomma cirklarna visar antalet platser på programmet som 2021 skars ner efter rektorsbeslut om nedskärningar som sedan användes 2023. Figuren väcker frågor som är viktiga att diskutera. Några exempel kan vara:

Vilka argument fanns för nedskärningen?

Vilka är konsekvenserna av förändringar hittills och vilka möjligheter eller risker finns det?

Vad innebär det för existerande program när nya skapas?

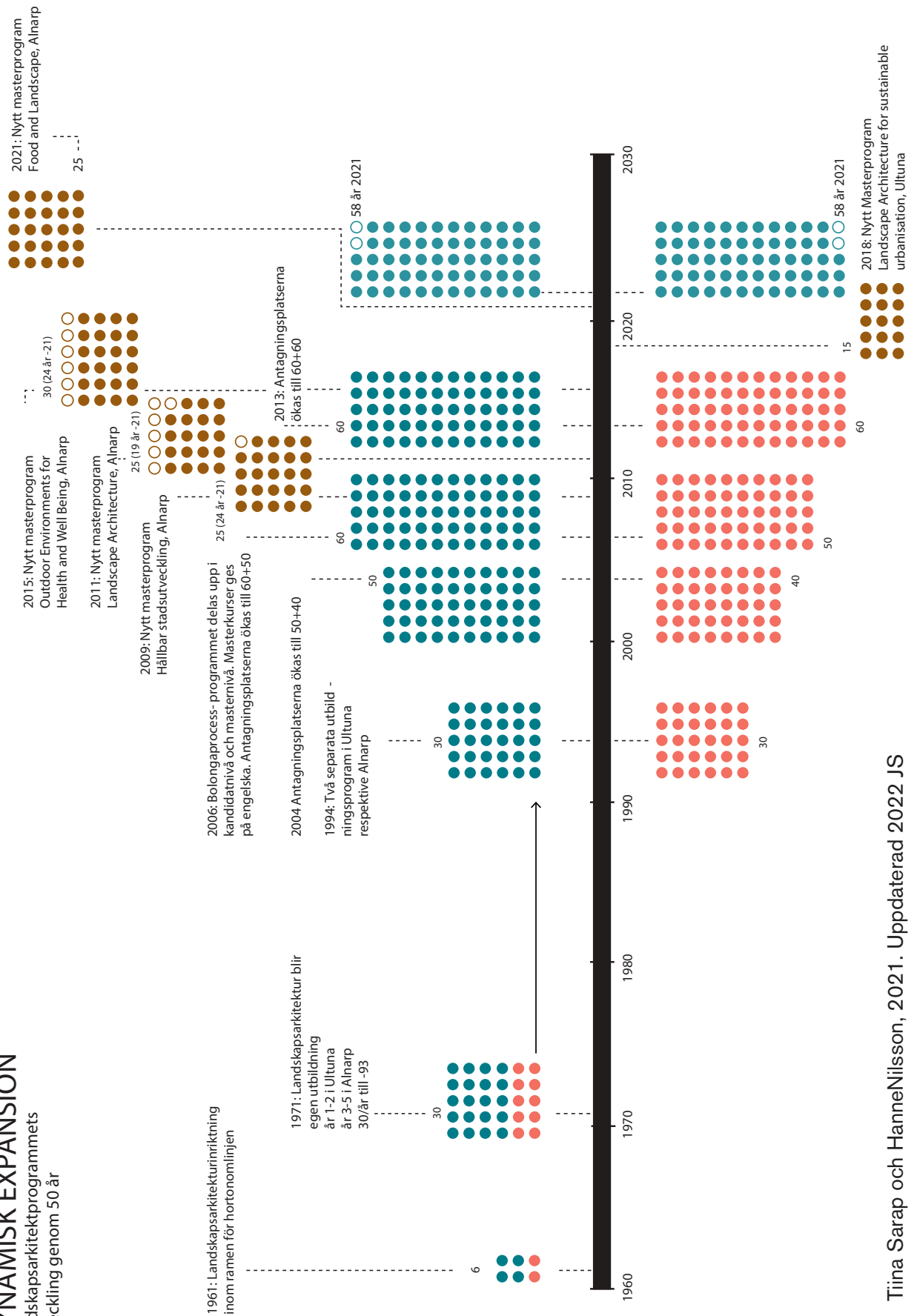
Fler program får konsekvenser på antal platser i befintliga program?

Vad händer med ämnet Landskapsarkitektur?

Vad innebär det att ämnet får fler specialiseringar?

DYNAMISK EXPANSION

Landskapsarkitektprogrammets utveckling genom 50 år

Tiina Sarap och HanneNilsson, 2021. Uppdaterad 2022 JS

INFO-RUTA

OMVÄRLD

ECLAS The European Council of Landscape Architecture Schools
www.eclas.org/about-eclas/

IFLA The International Federation of Landscape architects
www.iflaworld.com/who-we-are

Lista på landskapsutbildningar som ingick i undersökning:

Urvalet gjordes utifrån vilka universitet som Lark A haft utbyte med under åren. En översiktlig studie gjordes sedan av dessa utbildningar genom information från universitetens hemsidor.

- Austria, Vienna.

 University of Natural Resources and Applied Life Sciences
- Denmark, Copenhagen. University of Copenhagen
- France, Versailles. The Versailles National School of

 Landscape Architecture
- United Kingdom. Edinburgh. Edinburgh College of Art
- United Kingdom, Leeds. Leeds Metropolitan University

 - Faculty of Arts & Society, Architecture, Landscape & Design
- United Kingdom, Sheffield. University of Sheffield
- Netherlands. Wageningen University
- USA, University of Cornell
- Canada, University of Manitoba
- Australia, Melbourne school of design
- Argentina, The School of Agriculture of the University of Buenos Aires

Omvärlden (utanför SLU) idag

Landskapsarkitekturprogrammet befinner sig i en nationell och internationell omvärld där flera kurser och utbildningsprogram med landskapsarkitektur (eller landskapsplanering) som huvudfokus har vuxit fram under senare tid.

Nationellt

Nationellt finns inga andra universitet än SLU som ger yrkesexamen i huvudämnet landskapsarkitektur, alltså efter genomgången landskapsarkitekturprogram. Däremot finns ytterligare 8 program på SLU där studenterna får en generell examen i landskapsarkitektur (se figur Sarap/Nils-son).

Internationellt

Det finns två större internationella sammanslutningar med fokus på landskapsarkitektur och landskapsarkitekturutbildningar, ECLAS och IFLA.

Organisationerna samarbetar på olika sätt där ett stort engagemang läggs på internationella utbildningsfrågor. Flera av organisationernas gemensamma projekt går ut på att definiera och kalibrera de olika landskapsarkitekturutbildningarna, vilket framförallt blev aktuellt när Bologna-processen inleddes 2006. Detta gynnar det internationella utbytet på studentnivå och gör att man kan känna igen landskapsarkitekturutbildningarna i olika länder. Samtidigt finns svårigheter i kalibreringen som främst beror på de olika ländernas formella godkännande av yrkestiteln. I Sverige är det yrkesexamen som ger en möjlighet att få yrkestiteln LAR/MSA. Detta är inte fallet i flera andra länder som har andra certifieringsprocesser.

Några av de större kalibreringsprojekten för utbildningarna vilket utmynnade i dokumentet Tuning Landscape Architecture Education in Europe (2010), drevs av ECLAS under många år. Bland mycket annat definierar man där vad landskapsarkitektur är samt vilket innehåll ett landskapsarkitekturprogram ska ha (se <https://tuningacademy.org/countries/croatia/lenotre-landscape-architecture-2002-2013/>).

Det senaste av liknande projekt som är högst aktuellt är IFLA Europas förslag med arbetsnamnet ”InnoLand”. Det är ett förslag till en gemensam utbildningsram (Common Training Framework, CTF) mellan medlemsländerna. Målet är att förslaget så småningom bli godkänt i EU, vilket skulle innebära att de studenter som går godkända och certifierade landskapsarkitekturutbildningar automatiskt skulle bli erkända som landskapsarkitekter med säkerställda yrkeskvalifikationer i medlemsländerna (se <https://iflaeurope.eu/index.php/site/general/innoland-project>).

De olika internationella projekten försöker ringa in och definiera landskapsarkitektens kärnkompetens och vad en utbildning ska innehålla.

Kortfattat kan man säga att definitionerna av kärnkompetenser till lika delar vilar på kunskap gällande utförande, aktiva handlingar i landskapet samt holistisk kunskap. Den ena delen av utbildningskärnvärde handlar om att tillskansa sig verktyg för att kunna genomföra projekt medan andra delen handlar om iakttagande och förståelse. En annan viktig aspekt är att dessa två spår inte studeras separat, utan att minst 50% av undervisningen sker inom studiokurser där båda kärnvärdena kommer till bruk.

Jämförelse mellan några internationella landskapsarkitekturprogram

Gemensamma drag i studerade internationella utbildningar är att de är uppbyggda av projekt- eller studio kurser som varvas med fördjupande ämneskurser med en någorlunda jämn fördelning. Vikten mellan teori och praktiskt utförande är också något som de flesta av de studerade utbildningarna trycker på.

Det finns skillnader som baseras på var universitetet och deras respektive program har sina rötter. Några kommer från en naturvetenskaplig bakgrund medan andra en hortikulturell, konstnärlig eller teknisk bakgrund. Detta påverkar fokus för utbildningarna som kan skilja sig åt mellan olika länder.

I vissa fall anges att samarbetspartners bistår i utbildning med särskild kunskap. Det är enkelt att konstatera att sådana utbyten sker även i de fall det inte uttryckligen står i programbeskrivningar när vi tittar på våra egna program där både externa föreläsare och yrkesverksamma engageras i kurser. Det rör det sig då snarare om inbjudna gäster snarare än regelrätta samarbeten.

Antagningsprocessen skiljer sig åt, det finns olika fokus på vilka förkunskaper studenterna behöver. I några fall krävs portfolio för att bli antagen till masterutbildningen, i synnerhet om studenten inte har läst en renodlad kandidat i landskapsarkitektur, men portfolio kan också krävas för att ansöka till kandidatprogrammet.

Vad som troligen är särskiljande mellan olika utbildningar är vilken undervisningskultur, eller pedagogik, som är rådande på respektive universitetet, något som skulle vara intressant att undersöka vidare.

ENKÄT

En enkät till yrkesverksamma landskapsarkitekter annonserade med hjälp av branschorganisationen Sveriges Arkitekter (SA). Länken till enkäten spreds både genom SAs informationskanaler och skickades till alla i berörda SLU-institutioner (SOL, LAPF, IMS) med en vänlig uppmaning om att sprida den i de egna nätverken.

Enkäten i sin helhet finns arkiverad på LTVs arkiv med SLU-ID: SLU.Itv.2023.1.1.1-519. 370 personer svarade vilket motsvarar 17% av de landskapsarkitekter som är medlemmar i SA, drygt 2 200. Fördelningen av de svarande (ålder, kön etc) stämmer överens vid jämförelse med SAs löneenkät med mellan 700 -800 svarande.

Enkäten besvarades under perioden 2021-05-18 t o m 2021-09-30.

Enkätfrågor:

1. Är du kvinna, man eller annat?
2. Hur gammal är du?
3. Arbetar du kommunalt, regionalt, statligt eller privat
4. Examensår?
5. Vilka arbetsuppgifter utför du i huvudsak i ditt nuvarande arbete?
6. Vilken typ av platser/miljöer arbetar du mest med ?
7. Var i planering och gestaltningsprocessen skulle du beskriva ditt arbete?
8. I vilken skala arbetar du mest?
9. Arbetar du mest digitalt eller analogt?
10. Vilka digitala program använder du?
11. Arbetar du mest med nyproduktion, upprustning eller förvaltning?
12. Vilka yrkeskategorier samarbetar du mest med till vardags?
13. Ser du några tendenser i samhället som du tror kommer påverka arbetsuppgifterna för landskapsarkitekter i framtiden?
14. Finns det något (på din arbetsplats eller i samhällsutvecklingen) som hindrar eller begränsar dig att utföra ditt arbete på det sätt du vill eller behöver?
15. Vilka kunskaper och färdigheter från landskapsarkitektprofessionen tycker du är särskilt efterfrågade idag?
16. Vilka kunskaper och färdigheter tror du kommer efterfrågas från landskapsarkitektprofessionen framöver?
17. Hur skulle du beskriva landskapsarkitekturens kärna?
18. Tycker du att SLUs vedertagna indelning av landskapsarkitektur i tre inriktningar – landskapsgestaltning, landskapsplanering och landskapsförvaltning är bra?
19. Fick du visa portfolio när du fick ditt jobb?
20. När du anställer, vad är viktigast?
21. Är det något mer du vill tillägga?

Undersökningen

Enkäten

De yrkesverksammas generella beskrivning av landskapsarkitekten

Landskapsarkitekten beskriver sig som en bärare av helhetssyn, en kompetens som väger samman olika intressen, perspektiv på olika nivåer (skalor) i samhället utifrån kunskap om levande system. På frågan om 'vilka kunskaper och färdigheter tror du kommer efterfrågas från landskapsarkitektprofessionen framöver svarade en person:

"Designmetodik, kunskap om människan och landskapet, se helheter, analysförmåga, ekologisk kunskap, gestaltungsarbete."

Arbetsuppgifterna spänner över komplexa frågor, både vad gäller det övergripande globala perspektivet, det mer lokalt samhällsbyggande och detaljerad utformning av vår gestaltade livsmiljö. Det innebär också att arbetet sker i samhällsbyggandets olika skede, från tidig planering, produktion och till förvaltning. Se diagram 9 och 10.

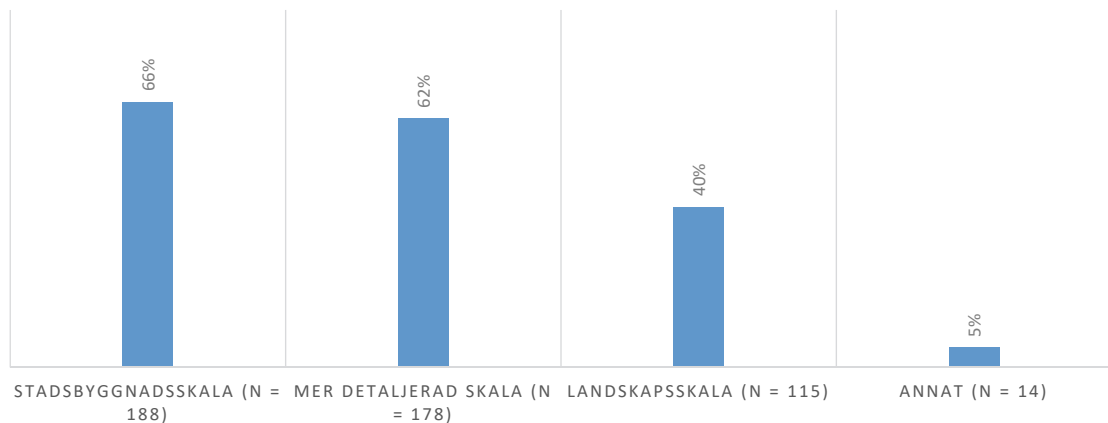

Diagram 9. Svar på enkätfråga 8: I vilken skala arbetar du mest?

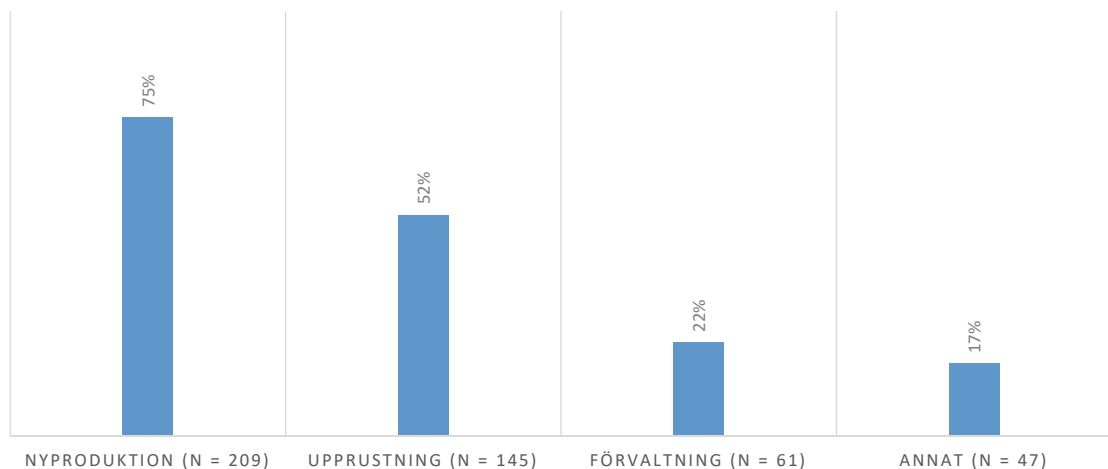

Diagram 10. Svar på enkätfråga 11: Arbetar du mest med nyproduktion, upprustning eller förvaltning?

Kunskap om gröna värden – växter, grönstruktur, ekologi, markbyggnad, vegetationsdynamik mm – är centralt och landskapsarkitekten har ett unikt ansvar att utveckla och försvara dessa värden utifrån estetik, hållbarhet och funktion i olika planerings-, gestaltning- och förvaltningsprojekt. Det gröna lyfts fram som centralt på olika sätt i många av enkätfrågorna.

”Växtval, stadsplanering, med grön utgångspunkt, att kunna sambanden mellan ekologin, VA-ingenjören och människan. Länken mellan andra yrkesgrupper.”

En grundläggande utgångspunkt i landskapsarkitektens arbete är sammanhanget, kontexten eller plats-/situationsspecificiteten, som i praktiken innebär att det är komplexa, föränderliga system som står i fokus. För att kunna hantera systemperspektivet över tid och värdera konsekvenser för en större helhet samarbetar landskapsarkitekten med andra professioner, tvärdisciplinärt. Landskapsarkitektens roll sträcker sig från att vara ledare, strateg och beställare till att vara nära utförande och förvaltning. Det är inte helt ovanligt att en och samma person innehar dessa olika roller, se diagram 10.

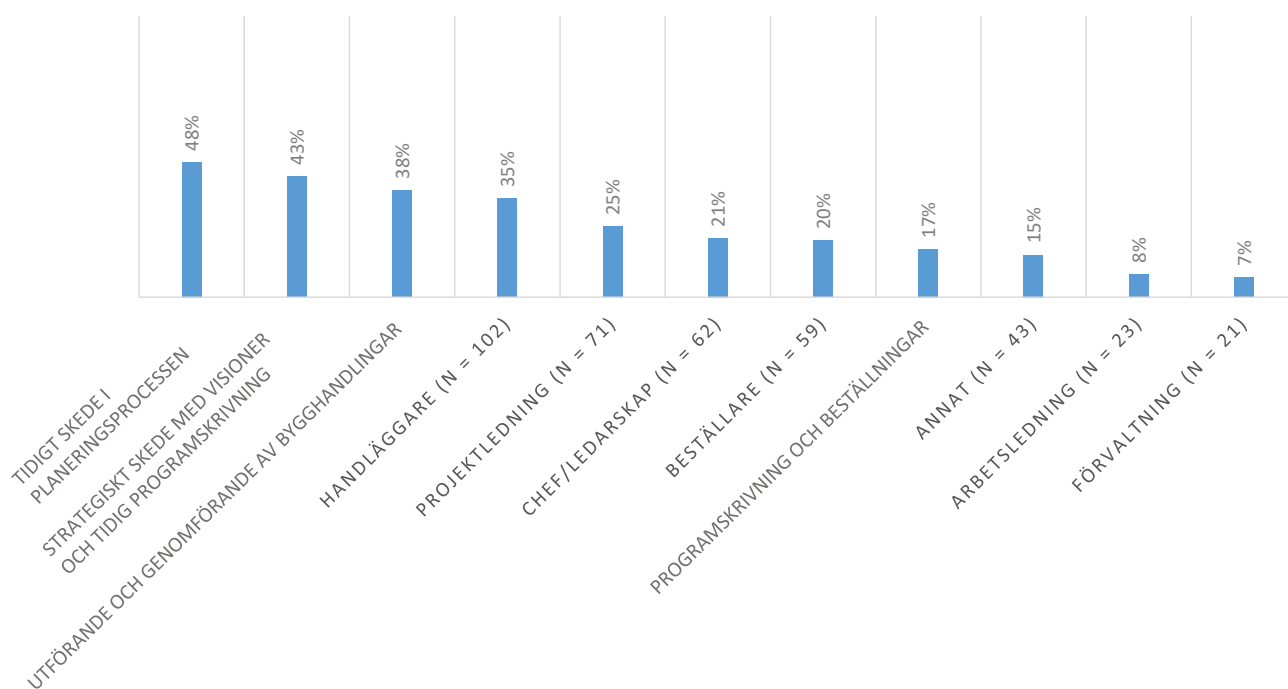

Diagram 11. Svar på enkätfråga 7: Var i planering och gestaltningsprocessen skall du beskriva ditt arbete?

Detta breda angreppssätt visar på det faktum att landskapsarkitekten är specialist på att vara generalist och dess kärna snarare är ett utbrett kunskapsfält. I hela fältets utbredning finns ett intresse av rumslig utformning – gestaltning – av landskap. Denna efterfrågade kunskap är både fokuserad på detalj, i bemärkelsen att kunna ge utemiljöer en fysisk form, och mer översiktlig genom planering för gestaltad livsmiljö.

”Rumsliga, väl gestaltade lösningar på utmaningar med ett förändrat klimat som också har liten klimatpåverkan.”

”Sammanhängande planering, gestaltning och förvaltning. Långsiktiga förvaltningsperspektivet – ekonomi, samarbete, ledning, styrning. Politisk förståelse. Brukarmedverkansprocesser.”

Det breda spannet av arbetsuppgifter är ett annat sätt att visa yrkets bredd (se diagram 12).

Gestaltning är ett återkommande begrepp i fritextsvar tillsammans med planering. Begreppen används ofta tillsammans med innebörden att en landskapsarkitekt måste förstå gestaltning i planeringsskeden, att såväl gestaltning som bred planerarkunskap är nödvändig.

”För att klimatanpassningsarbetet kan komma att kräva fler landskapsarkitekter, att man både kan jobba med övergripande frågor inom planering och på ett sådant sätt få in grönfrågor tidigt i processen, och med gestaltning och projektering — att det kommer vara mer efterfrågat med bättre gestaltade gröna miljöer.”

Generellt beskrivs att gestaltningskunskapen måste vara kopplad till fungerande lösningar och att landskapsarkitekten måste kunna växter och material för att kunna projektera byggbara och hållbara lösningar. Landskapsarkitekten måste förstå hur det fungerar i verkligheten, det räcker inte att ha idéer, de ska lösa problem på riktigt.

”Kombinationen av kunskap om gestaltning, ekosystemtjänster och människors behov av goda livsmiljöer. Kunskap att kunna läsa landskapet. Förmågan att samordna olika intressen och projektledning.”

Många nämner kunskap om att gestalta i trånga stadsmiljöer för att skapa bra platser för människor i ett föränderligt klimat med ökade extremväder. (Se fritextsvar för fråga 13, 15 och 16).

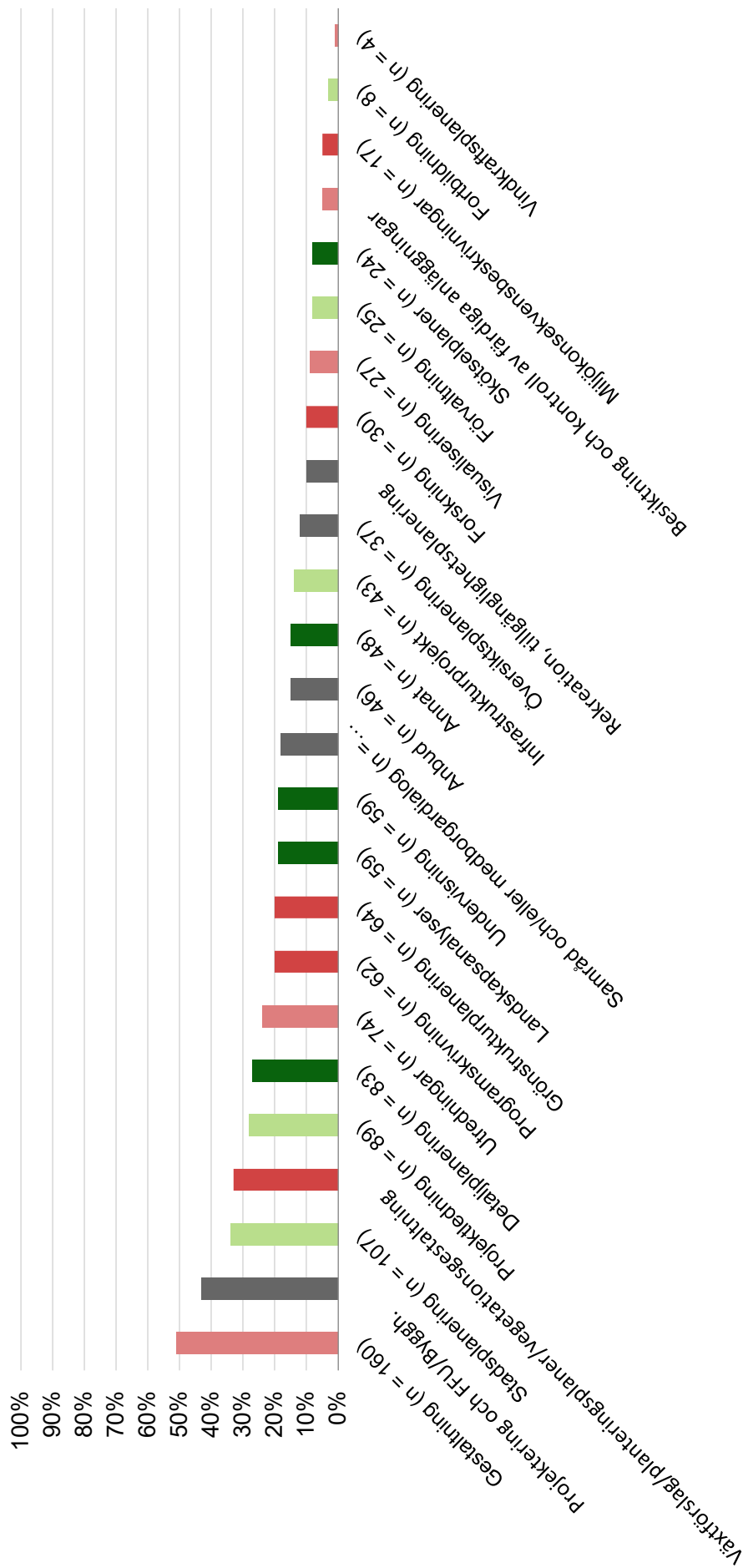

Diagram 12. Svar på enkätfråga 5: Vilka arbetsuppgifter utför du i huvudsak i ditt nuvarande arbete?

Vid tre tillfällen tillfrågade olika grupper om att uttrycka vad som är landskapsarkitektyrkets respektive landskapsarkitekturens kärna. En del av materialet finns arkiverat på LTVs arkiv, SLU-ID: SLU. Itv.2023.1.1.1-519.

Tillfälle 1:

I den utskickade enkäten 2021, Frågan löd "Hur skulle du beskriva landskapsarkitektyrkets kärna?"

Tillfälle 2:

Workshop under Landskapsdagarna, hösten 2021, där lärare och forskare i Ultuna och Alnarp möts, organiserat av SLU Landscape. Uppgiften var: Tre ord som uttrycker landskapsarkitekturens kärna

Tillfälle 3:

Under ett möte, hösten 2021, för LAR-akademin, Sveriges Arkitekter där deltagarna fick samma uppgift som ovan

Kärnan

Det är många som är intresserade av att entydigt definiera vad landskapsarkitektur är. I jakten på att fånga och kortfattat försöka beskriva landskapsarkitektyrket och professionen uppstod frågan om dess kärna. Svaren i enkäten visar på en stor spridning. De nyanserade fritextsvaren som ligger bakom ordmolnet genererat ur enkäten (se figur 10) ger en komplex bild där gestaltning nämns ofta. Detta bör förstås som att kunskap om gestaltning är det som särskiljer landskapsarkitekten från närliggande professioner, förståelsen att den gestaltade livsmiljön är det människan har förmåga uppleva estetiskt.

Det är just kombinationer – planering och gestaltning / teknisk kunskap och gestaltning / växtkännedom och gestaltning etc – som utgör landskapsarkitektens särart.

I enkäten beskrivs kärnan relativt generellt då nödvändig kunskap och färdighet redan efterfrågats i tidigare enkätfrågor, där det beskrivs specifikt tex kunskap om projektering, växtkännedom, vattenhantering etc.

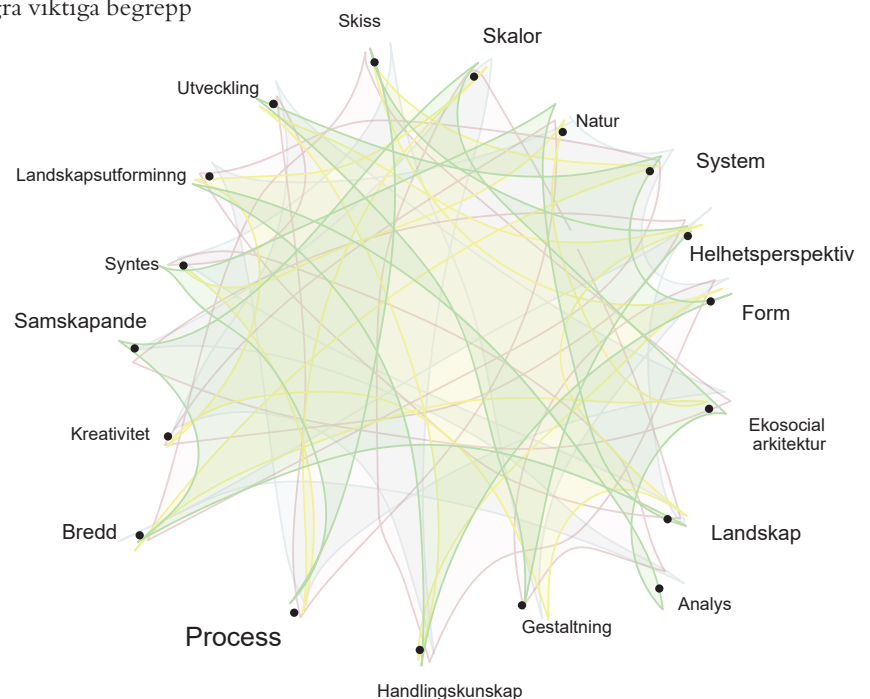
Figur 10. Enkätfråga 17: Hur skulle du beskriva landskapsarkitektyrkets kärna? Ordmoln genererat av enkätfunktion (konjunktioner borttagna). Ordmolnet ger en bild av vad som nämns mest i enkäten.

Sammantaget i de två andra sammanhang där landskapsarkitekturens kärna diskuteras, tyder svaren att det snarare handlar om olika utbredda och föränderliga kunskapsfält än kärna (se figur 11 och 12). Trots det utkristalliserar några viktiga begrepp på en övergripande nivå.

Många beskriver att det hela handlar om att hantera helheter – system och strukturer – och att detta handlar om en förmåga att hantera det lilla konkreta problemet i stora sammanhang.

Figur 11. Beskrivning av landskapsarkitekturens kärna i tre ord av SLU-anställda på LAPF och SOL under en workshop

Olika fält mellan orden visar en föränderlig bild av vad som är kärnan. Vilka ord som är viktigast och vilka kopplingar som är relevanta är beroende på kontexten landskapsarkitekten befinner sig i. Större texter i figuren innebär att fler nämnt begreppet (eller närliggande begrepp).

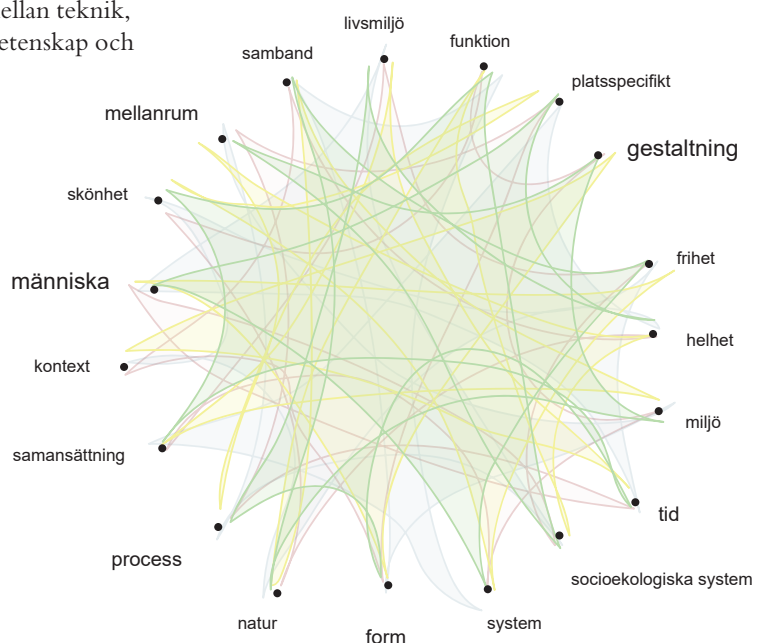

Bredden i yrket – att vara generalist – och ett tvärdisciplinärt angreppssätt som hanterar både människa och landskap (miljö) är nödvändigt. Den holistiska förmågan ger en färdighet att fungera som 'spindeln i nätet'. En fri rörelse mellan teknik, humaniora, naturvetenskap, samhällsvetenskap och

konstnärlighet där just gränsöverskridandet och samarbetet med olika professioner är nyckeln till att förstå situationer och lösa problem.

Figur 12. Beskrivning av landskapsarkitekturens kärna i tre ord av professionella från LAR-akademien.

I likhet med figur 10 och 11 så tenderar landskapsarkitekturens kärna att bli ett föränderligt fält, beroende på vilket sammanhang frågan ställs i och vem som svarar.

KURSPLANER LARK A OCH LARK U

Urval och avgränsning:

Kursplaner för årskurs 1-3

Tillvägagångssätt:

1. Kursplansinnehåll sorteras i tabell utifrån 6 spår som underlag för genomgång
2. För att kunna fokusera utgick arbetsgruppen ifrån 10 kategorier för sortering och för att identifiera tendenser samt se mönster
3. Diskussion kring sammanfattning av resultat vid workshop under landskapsdagarna hösten 2021

Sortering i 6 spår

Arbetsmaterialet finns arkiverat i LTVs arkiv med SLU-ID: SLU.Itv.2023.1.1.1-519.

Ämnen/generiskt spår

Pedagogik/examinationsform

Litteratur

Referensplatser

Analog moment

Digitala moment

Inledande analys utifrån 10 kategorier:

- Ekologi, markvetenskap, allmänt "grönt"
- Växtkännedom
- Stad
- Land
- Materialkännedom
- 0,+,++ skala 0= Utzoomad ++= inzoomad
- Teori
- Tillämpning
- "Dynamik" – fokus på process
- Historia

Kursplaner

I undersökningen av 27 kursplaner var utmaningen att analysera och strukturera ett så pass stort material, vilket hanterades genom att avgränsa undersökningen till årskurs 1–3 (Lark A och Lark U). För att göra materialet hanterligt sorterades kursplaneinnehållet i ett antal spår utifrån några aktuella frågor kring programmet. De valda kategorierna var ett hjälpmedel för att få syn på tendenser och mönster.

Bilden som framträder

Det kan konstateras att flera ämnen är integrerade på olika sätt i de flesta kurser. Alltså är det svårt att utläsa precis hur mycket eller vad varje kurs innehåller. Analysen av kursplaner hamnade således på en delvis generell och delvis specifik nivå. Språket i kursplaner är avsett för att säkra ett kursinnehåll utan att detaljstyra innehåll och olika kursmoment. Många av kursplanerna säkrar innehållet i så kallade projekt- eller studiokurser, som innebär att studenterna arbetar platsspecifikt och många gånger självständigt eller i mindre grupper i en ritsal. Detta innebär att olika ämnen kan hamna i fokus utifrån specifika projekt och att kursernas mål är att studenten ska göra ett förslag som det inte finns ett entydigt 'facit' till. Alla analyskategorier fanns i båda programmens kursplaner.

Språket i Lark As kursplaner tenderar vara något mer kopplat till sammanhang och självständiga val inom en kurs. Exempel ur kursplaner:

Lark A -

“Argumentera för val av analysmetod samt genomföra relevant analys av rådande förhållanden.”

Lark U -

“Redogöra översiktligt för några teorier för analys av platser och rum i staden”

Vissa begrepp används oftare i det ena programmet, tex nämns begreppet rum oftare i Lark A. Lark U har mer fokus på växtkännedom och det finns få kurser med ekologi- och biologifokus i Lark A. Urban – eller stad – är å andra sidan begrepp som förekommer i båda programmens beskrivningar av studiokurserna. Studiokurserna är centrala för studentens träning i förståelsen för ett helhetsperspektiv, förmågan att analysera och syntetisera genom att väga samman många olika faktorer för att därefter presentera en lösning. Utifrån kursplanerna verkar det handla mer om naturvetenskap i Lark U och mer gestaltning i Lark A, likaså är akademiskt skrivande tyngdpunkt i fler av Lark Us kurser.

Diskussion, frågor och slutsatser

Programmet och professionen

Programmets utveckling hänger ihop med organisatoriska förändringar

Under arbetet med kartläggningen blev det tydligt att organisatoriska förändringar på olika beslutsnivåer inom SLU intimt hänger samman med programmets utveckling och innehåll. Utbildningen har t ex påverkats av beslutet att ändra huvudämnet "Landskapsplanering" till "Landskapsarkitektur". Detta beslut har medfört att flera program med generell examen i Landskapsarkitektur utvecklats. Det finns stora fördelar med att det utvecklats flera program inom landskapsämnet. Men det finns också utmaningar som bör diskuteras. Några av dessa punkter och frågor är listade nedan:

- Den generella examen i landskapsarkitektur skapar förvirring för arbetsgivare och studenter. Blir man landskapsarkitekt även om man inte gått landskapsarkitektprogrammet? Kan man kalla sig landskapsarkitekt om man inte har gått yrkesprogrammet och i så fall vad kan man då? Ska vi ha ett yrkesprogram? Ska vi ha generell examen i landskapsarkitektur?

- Flera av våra program, där man får generell examen, stämmer inte med kraven som ställs av ECLAS och IFLA för att kallas landskapsarkitekt. Detta kan innebära problem för t ex internationella studenter som går mastersprogram i landskapsarkitektur. Får de den utbildning som det tror sig få?

- Två beslut som ligger bakom detta problem: Bologna-processen där alla utbildningar skulle delas upp i 3+2, och beslutet att ha huvudämnet i "Landskapsarkitektur" (alltså inte "Landskapsplanering" som det var tidigare). Landskapsarkitektur som huvudämne medför en risk för att studenter och omvärld identifierar alla med generell examen i landskapsarkitektur som landskapsarkitekter med yrkesexamen.

Några andra aspekter som borde vara intressant för SLU att förhålla sig till strategiskt är att:

- "Landskapsarkitekt" inte är en skyddad titel såsom sjuksköterska eller veterinär. Men yrkesexamen är det bara SLU som har rättigheterna att utfärda, vilken ger rätt att ansluta sig till Sveriges Arkitekter. Det skulle vara intressant att föra en diskussion om vilka åtgärder som borde tas för att ge en fördel i utbildningsvolymen.

- Lark utgör en stor utbildningsvolym i förhållande till andra program. Programmet har också relativt stort söktryck i förhållande till andra utbildningar på SLU, men har fått minskat söktryck senaste år. Om man vill satsa strategiskt på en fortsatt stor utbildningsvolym kräver detta en analys och insats.

Organisationsförändringar på andra instanser än på den övergripande SLU nivån påverkar också utbildningen. Några av frågorna som uppkommit under arbetet är:

- Hur påverkar institutionernas interna organisation grundutbildningen? Inom LAPF har vi ämnesområden indelade efter forskningsämnen. Ibland gör detta att den helhetssyn som behövs i programmen och i utbildningarna blir svårmanövrerat.

Landskapsarkitekternas arbetsplatser och utbildningsplatser

Genom denna undersökning har vi kunnat konstatera att fördelningen mellan privat, statligt och kommunalt anställda har hållit sig ungefärligt likvärdigt mellan åren där undersökningar har gjorts. Arbetsmarknaden har generellt hållit sig på en god nivå över åren, 2022 beslutades en nedskärning av antalet antagna studenter på programmet från 60 till 58 som sedan togs tillbaka 2023.

Argumentet till nedskärningen 2022 var att SLU som helhet ska hålla sig till sina HST ramar. Samtidigt skapades nya program som krävde resurser för att starta upp och är en risktagning för SLU. Flera frågor bör ställas i anslutning till dessa beslut: Får fler program konsekvenser på antal platser i befintliga program? Vilka är konsekvenserna av förändringen hitintills och vilka möjligheter eller risker finns det?

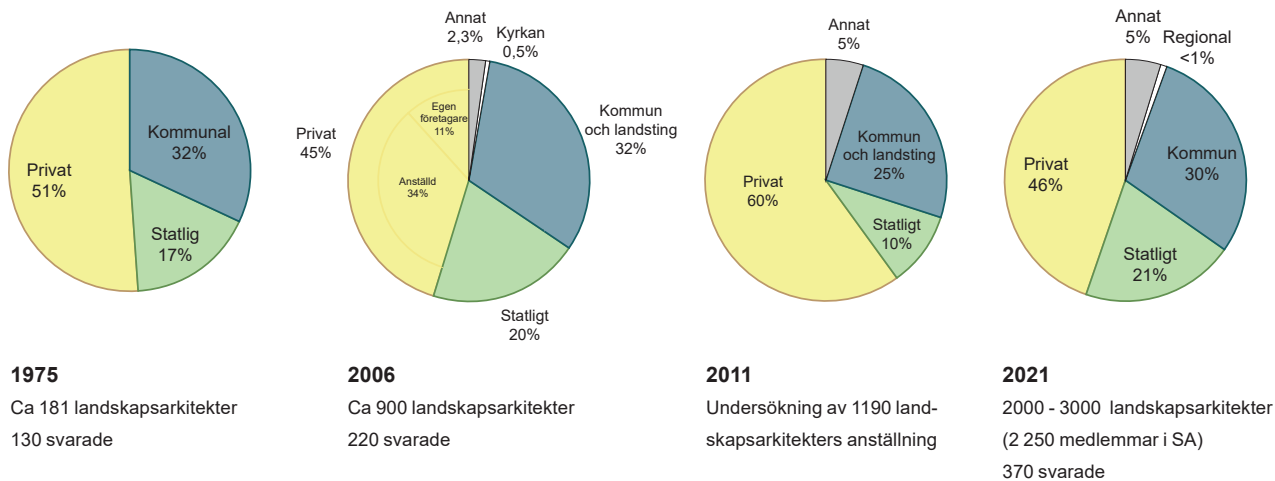

Diagram 13. Statistiken ovan baseras på de fyra karläggningarna som beskrivits tidigare under rubriken Landskapsarkitektprogrammets kontext. De flesta landskapsarkitekter har genom tiderna varit privatanställda (eller egen företagare). Kommuner har varit den näst största arbetsgivaren. Fördelningen har på det hela varit lika under åren, däremot är det viktigt att påminna om att mängden landskapsarkitekter ökat totalt varför det finns fler i alla sektorer.

Bilden av framtida utmaningar

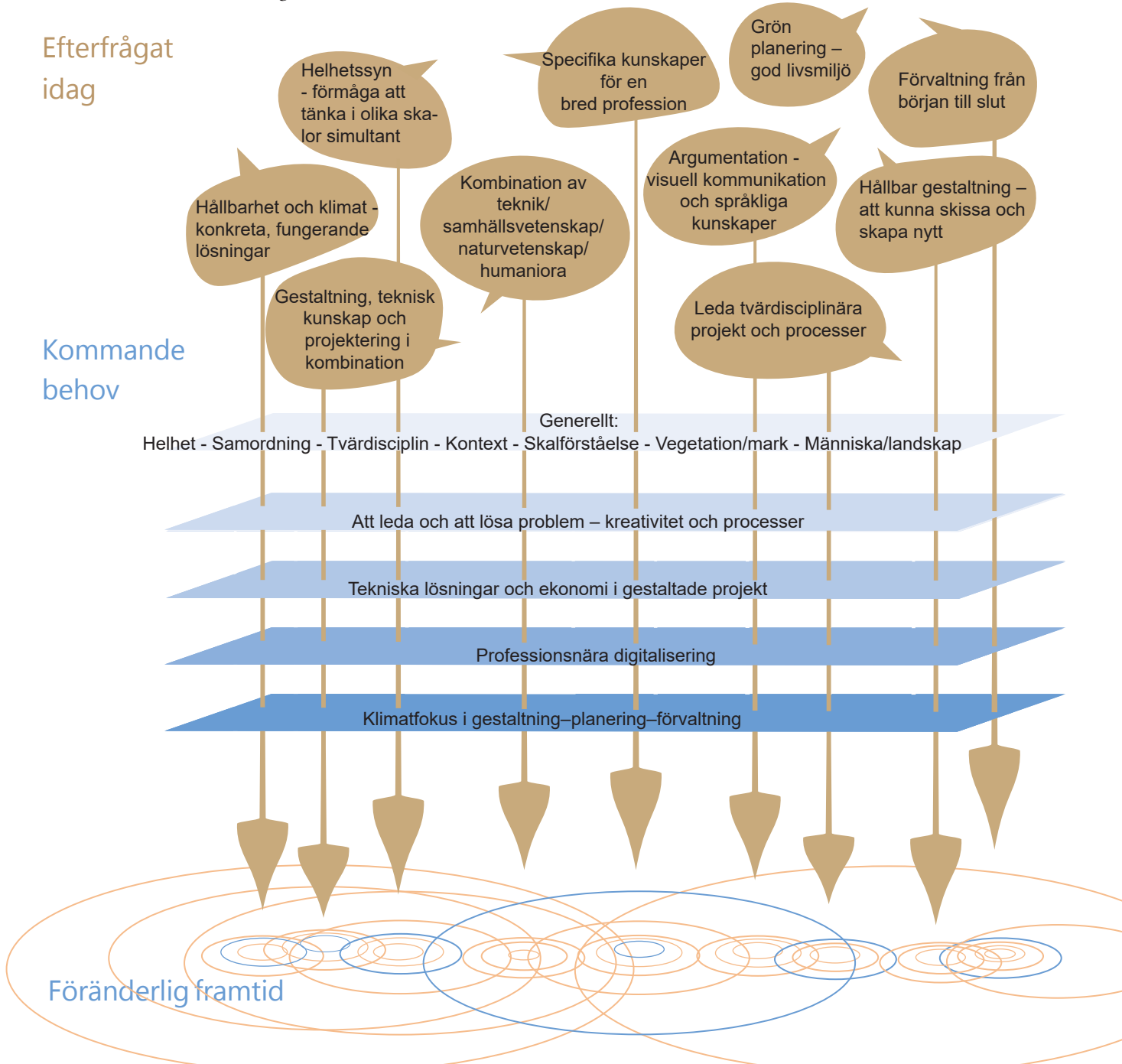
Vad efterfrågas idag och vad som förväntas komma framöver?

Yrkesverksamma ser att efterfrågan av landskapsarkitektens kunskaper och färdigheter inte kommer att förändras nämnvärt framöver, snarare att det kommer regleras av andra krav och mål i samhället, se figur 14. Vad som efterfrågas idag kommer enligt majoriteten att styras mer mot ett samordnande behov i klimat och hållbarhetsfrågor i bred bemärkelse. I de stora generella behoven

som kommer finnas är det helhetsperspektiv som nämns och behovet av att flexibelt kunna arbeta gränsöverskridande för att möta komplexa problem i en hastigt föränderlig samtid. Förmågan att arbeta med olika skalor och hantera förändring över tid är något som särskilt poängteras, men också att kunna argumentera och kommunicera visuellt och verbalt. Generellt handlar det också om att förstå samspelet mellan människa, landskap för god folkhälsa, jämlikhet och social inkludering.

Efterfrågat idag

Kommande behov

Figur 14. Dagens efterfrågade kunskap och färdigheter möter nya behov för att möta en föränderlig värld. De identifierade kommande behoven är inte väsensskilda från vad som redan efterfrågas idag. Snarare är det så att tyngdpunkten förskjuts mot klimatfokus och att lösningar är hållbara. Det man också ser komma är ett behov av att hantera digitalisering utifrån professionens behov.

Vad få påstår men kan ha stor betydelse

Det är rimligt att ta stort hänsyn till vad majoriteten menar i enkäten vilket ovanstående resonemang bygger på. Men för att hitta mer utmanande, möjligen udda men kanske även mer visionära påståenden bör man även titta på en normalfördelningskurvas utkanter, se figur 15 .

Exempel på enstaka uttalanden om vad som är viktigt idag och i framtiden kan vara en spaning om att framtida arbetsuppgifter kommer utgå ifrån att ökad kunskap om folkhälsa kommer innebära större fokus på utemiljö, inte minst skolor, äldreboenden och vårdmiljöer.

”Att skapa goda miljöer, företrädesvis i staden, för stadens invånare. Att därigenom ta hand om barn, äldre, grönska, vatten, rörelse, bebyggelse, klimat m m och skapa kommande bra, funktionella och vackra miljöer.”

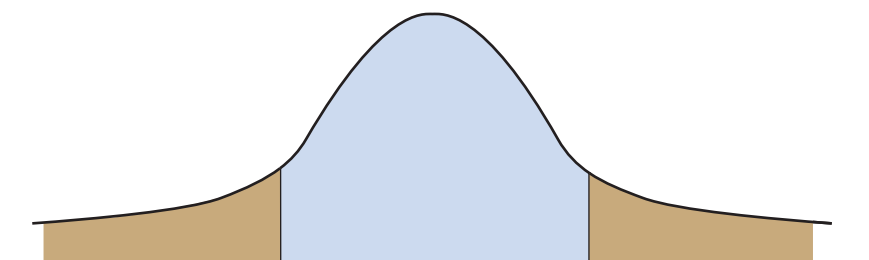
Arbete med infrastrukturprojekt nämns till en viss del som en vanligt förekommande plats/miljö/projekt att arbeta med. Då både kommuner och Trafikverket är stora beställare av utemiljöprojekt borde det förekomma i större utsträckning.

”Allt mer slåss om samma ytor så argument å kunskap för att göra långsiktiga och konstruktiva lösningar där infrastruktur tillsammans med hållbara gröna miljöer funkar.”

Förvaltning är också något som sällan tas upp som centralt men torde vara en av nycklarna i hållbara projekt.

”förvaltningen har nog aldrig slagit igenom som en inriktning - det verkar attrahera fler landskapsingenjörer” ”För mig sker gestaltning i planering, projektering/ byggande och i förvaltningen. Det blir lite förminsande att säga att gestaltningen bara sker i en del av processen.”

Andra exempel som lyfts fram är en tveksamhet mot okritiskt användande av indikatorer och mätbarhet, låg beställarkompetens och svagt projektkoniskt kunnande.

Enstaka uttalanden Majoritet - Likheter i svar Enstaka uttalanden

Figur 15. Enstaka uttalande i enkäten kan peka på högst relevanta frågor både i hur läget är nu och vad som branschen kommer att möta framöver.

Reflektioner kring enkätresultatet

Den egna yrkeskårens uppfattning av kommande efterfrågad kompetens visar inte hela bilden. I samhällsbyggandet där landskapsarkitekter verkar, finns även andra professioner, med andra utbildningsbakgrunder, t ex kulturgeografer, planarkitekter, samhällsplanerare. Det är i detta sammanhang som Larks relevans borde prövas. En fråga är om landskapsarkitektprogrammen borde bygga på specifika nischer, vilket en del enkätsvar i pratbubblorna indikerar.

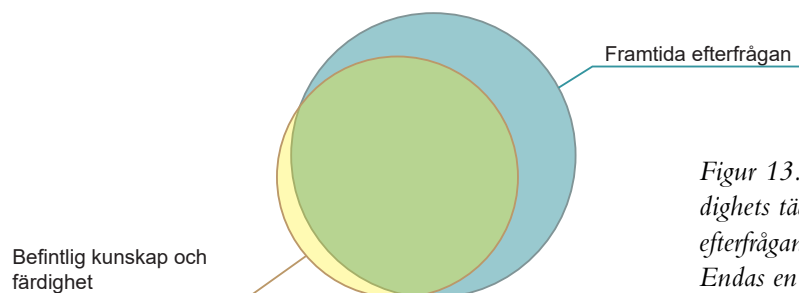
När denna enkät gjordes var samhällets byggande av städer och infrastruktur på högkonjunktur. Det kan vara så att detta påverkade deras uppfattning av vilka kompetenser som de professionella har trots kommer efterfrågas. Det skulle vara intressant att se om uppfattningen har förändrats nu när konjunturen har mattats av.

Spaningar från branschen

En tydlig tendens är att branschen ser att dagsaktuella behov kommer att finnas kvar samtidigt som nya identifierade utmaningar tillkommer (figur 13). Detta öppnar upp för ett antal olika tänkbara konsekvenser.

En sådan är att snabba samhällsförändringar ställer stora kunskaps- och färdighetskrav på individen som kan vara påfrestande. Å andra sidan kan det leda till en större specialisering där yrkesgruppen till sin helhet blir mer divers och specialiserad på individnivå för att möta utökade behov av både den specifika och den breda kunskapen.

En annan tänkbar konsekvens är att professionen inte kan ses som homogen. Landskapsarkitekten som generalist förändras och utvecklas och behovet av specialisering kan tänkas ligga bakom uppkomsten av nya program (se figur 9, sidan 17).

Figur 13. Befintlig kunskap och färdighets täcker till stora delar framtida efterfrågan men samtidigt efterfrågas mer. Endas en marginell del av aktuell kunskap kommer att bli inaktuell.

Utbildningen idag

Pedagogik och kursplaner

Utbildningen beskrivs fortfarande som driven av engagerade lärare och studenter, där ett arkitektspecifikt arbetssätt och en förankring i verklighet. Systemperspektiv och tvärvetenskapliga infallsvinklar där studioskurer går som en röd tråd genom utbildningen. Många kurser kopplas till professionen genom att arbeta med verkliga planerings- och gestaltungs fall och genom att yrkesverksamma deltar i undervisningen. Studieresor och platsbesök som ger studenterna en referensram till den verklighet som de ska arbeta i. Studier inom växtkännedom, ståndortskännedom, material- och marklära sker utomhus. Tillsammans med praktik- kursen i utbildningen garanteras en anknytning till arbetet efter utbildningen, men när den så kallade 'grovpraktiken' togs bort försvann en arbetslivserfarenhet som var starkt kopplad till anläggning och inte minst förvaltning.

Kursplanerna

En reflektion som gjordes under analysen av kursplaner är att dessa inte säger hela sanningen. Det är viktigt att vara kritisk till om kursplanerna räcker som underlag för att analysera kurserna och i förlängningen programmet. Det är av stor vikt att bära med sig att en kursplan inte kan beskriva vad kursen faktiskt är. Frågan är hur analys och strukturering av ett stort material ska ske utan det blir för generellt eller för detaljerat. Fler spår och kategorier kan givetvis vara aktuella beroende på frågeställning, exempelvis pedagogik, processkunskap, klimat eller progression, vilket delvis har gjorts under tidigare genomgångar av programmet. Många använda begrepp är inte helt entydiga och får lite olika innebörd beroende på kontext varför det är svårt att göra direkta jämförelser. Bevakningen av färdighetstränande kunskaper i yrkesprogrammen är viktiga framöver, inte minst fördelningen mellan grundnivå och avancerad nivå.

Enkätens sista fråga — huruvida det är något som ska tilläggas — styrker i stora drag vad som framkommit i enkäten, exempelvis att utbildningen ska behålla sitt systemperspektiv, sin bredd och fokus på komplexa problem då specialisering sker i yrkeslivet. Här lyfts även vikten av specialistkunskaper, av att värna om yrkesstoltheten och att den 5-åriga utbildningen resulterar i en yrkesexamen.

”Landskapsarkitekter och -ingenjörer är ett viktigt framtidsyrke för att möta anpassningen till klimatförändringar och behovet av “nature based design and management”, vilket är nödvändigt för att åstadkomma robusta och biologiskt rika urbana landskap med ändamålsenliga mark-vatten-växsystem.

”Utbildningarna vid SLU säkerställer inte bara hantverksskicklighet utan även ett professionellt förhållningssätt till akademiska kunskapsperspektiv. Det är viktigt att man på riksnivå inser betydelsen och det framtida växande behovet av dessa yrkesgrupper och att tillräckligt med resurser avsätts för att driva och vidareutveckla dagens yrkesprogram vid svenska lärosäten.”

”Utbildningen till landskapsarkitekt håller på att tappa sin gröna kärna. Utbildning i växt- och ståndortskännedom och växtteknik får allt mindre plats. Detta är mycket dåligt för yrkeskåren, då en landskapsarkitekt med som arbetar projekterande eller gestaltande förväntas kunna dessa områden- och dessutom är den enda yrkeskategorin inom samhällsbyggnad som kan det.”

Vad är unikt i programmet och vad bör förändras

Fånga landskapsarkitektens kärna

I varje unikt sammanhang vet landskapsarkitekten vilken som är landskapsarkitektens kärna. Kärnan är föränderlig beroende på sammanhang. Genom ”kärnorden” ser vi att det uttrycks mer konkret när yrkesverksamma formulerar dem (se figur 12, s 29), emedan uttrycks på ett mer övergripande plan i språkbruket SLU-medarbetare (se figur 11, s 29).

Gestaltning nämns frekvent både mer detaljerad skala, som ’i gestaltning av utemiljöer’, liksom i mer översiktlig mening ’gestaltning av livsmiljö’. Samtidigt poängteras kunskapen om att tänka över tid och hitta långsiktigt hållbara lösningar.

Även ECLAS beskriver kärnkompetenser som ett ömsesidigt samband eller beroende av olika kunskap och förmåga. Saxat ur ECLAS styrdokument för landskapsarkitektutbildning om kärnkompetenser :

“Two interdependent core competences of landscape architecture are:

- *Knowledge, skills and understanding of planning, design and management, to create new or conserve existing landscape situations, closely integrated with an*
- *holistic knowledge and understanding of the nature of landscape and the ways in which it is perceived in time and space, and the pressures and driving forces to which landscapes are subjected.*

The interdependent nature of these two core competences means that the teaching and learning of both of them should be tightly integrated with one another. It is not to be regarded as sufficient for them to be acquired separately, as might be the case if a student was to study first architecture (providing introductions to parts of the first core competence) and then, separately, geography (providing a grounding in some of the second).”

Branschens behov och framtida utmaningar

På ett övergripande plan verkar utbildningen möta branschens behov och framtida utmaningar. Det finns dock frågor kring balansen av olika ämneskunskaper inom de båda programmen. Valet att jämföra Lark A och Lark U gjorde att vi upptäckte skillnader som skulle kunna ge en tydligare bild av de olika kulturer som programmen verkar inom.

En av de viktigaste kärnkunskaperna som betonas i enkäten och i ”kärnorden” är ”Gestaltning”. Inom LAPF finns olika diskurser och uppfattning om vad ”gestaltningskunskap” innebär och hur detta ska läras ut. Är gestaltning en färdighet? Hur hänger de teoretiska aspekterna ihop med gestaltningskunskapen? Finns progressionen kring gestaltning i programmet idag? Detta är angelägna frågor för programmets kalibrering med professionen.

En annan kärnkunskap som betonas i enkäten är den ”gröna” kunskapen. I denna undersökning har det varit svårt att avgöra hur växt- och ekologiska kunskapsaspekter förankras i programmet och om dessa är väl balanserade mot alla andra ämnen och kunskaper. Här kan det göras ett fortsatt arbete där man också bör fokusera på hela utbildningen ortsvis, då studenternas år på avancerad nivå möjligen skiljer sig åt på annat sätt än på grundnivå.

En aspekt som kan tolkas in i enkätsvaren är behovet av ha kunskap ”på riktigt” med en förståelse för hantverket och att kunna förstå konsekvenser av förändringar. Där kan man ifrågasätta att den grovpraktik och längre praktisk erfarenhet har tagits bort från utbildningen.

En ytterligare insikt är att klassningen av kurser i endast landskapsarkitektur gör att det är svårare att få en överblick progressionen i olika ämnen. Nu får man tolka ämnesinnehållet på kursnamn och generella beskrivningar i kursplanerna. Dessutom kan man fråga sig om vi riskerar förlora begreppet landskapsplanering och vilka konsekvenser det i så fall för med sig?

Kursplanerna måste till en viss del vara öppna för en flexibilitet vilket gör att de tenderar att vara allmänt formulerade. Hur utvecklar vi nya kurser med ”örat mot praktiken”? De enskilda lärarnas kompetens och ämneskunskap är viktiga när nya vägar ska tas i innehållet av utbildningen.

Här kan man också fundera på om en utbildning med krav både på yrkesmässiga och akademiska kunskaper och färdigheter kräver en blandad kompetens bland lärarkåren. Kan vi hitta sätt att anställa och behålla medarbetare från praktiken? Ett komplext kurssystem kräver en intern organisation där progression och kvalitet bärs på rätt nivå.

Kursplaner ger en viss vägledning om vad studenterna lär i en kurs, men det viktigaste enligt vår erfarenhet är vem som är kursansvarig lärare. Den personen väljer tema, litteratur, övningsområden, schemalägger, engagerar gästföreläsare, ritsalshandledare osv. Den kursansvariga läraren förmedlar patos och inspiration, bedömer studenternas progression och sätter betyg. En viktig fråga blir vem som utser kursansvariga lärare och hur, vem och på vilka grunder det anställs nya lärare? Är rekryteringen av skickliga lärare/forkare särskilt angeläget?

Referensmaterial och underlag

En del av dessa underlag är publicerade, andra finns endast som arbetsmaterial i digitala versioner. Dessa underlag finns utskrivna och samlade i en mapp i LTVs arkiv med SLU-ID: SLU.ltv.2023.1.1.1-519.

Tidigare utredningar

1. En utbildning i förändring. Undersökning om landskapsprogrammets historia och framtid. 2011 Eva Gustavsson
2. Landskapsarkitekt 80 – Sammanställning av en enkätundersökning 1995. Landskapsarkitekter nas riksförbund januari 1976. Sammanställd av Per Söderblom
3. Landskapsutbildningar i harmoni med arbetsmarknaden? En undersökning av yrkesverksamma landskapsingenjörers och landskapsarkitekters uppfattningar om arbetsuppgifter kontra utbildning i nuläge och framtid. Januari 2007. Märit Jansson och Mark Huisman
4. Utvecklingen Lark 50 år. 211001. Tiina Sarap
5. SLU LANDSKAP – en plattform för möjligheter. 2014. Tiina Sarap
Empiriskt material insamlat mellan 2021–2022 för kartläggningen
6. Analyser och anteckningar, kursplaner
7. Enkäten i sin helhet med alla fritextsvar och tabeller.
8. Kartläggning– Internationell utblick.
9. Mentimeter resultat 2022 från workshop: ”Hur arbetar vi 2042”

Referenser använda i rapporten

”Certifierad Landskapsarkitekt på 16 veckor” /Kurser/academy-online/ <https://academyonline.se/landskapsarkitekt>

ECLAS report, 2010. “*Tuning Landscape Architecture Education in Europe*” Version 27. Le:Notre project of ECLAS. <https://www.unideusto.org/tuningeu/>

Hedfors, Per, Dahl, Caroline, (Eds.) 2015 “*Urkunder och husgudar; pionjärens litteratur och andra källor till landskapsarkitektur*” Movium

IFLA Europe, 2022. “The innoland-project” <https://iflaeurope.eu/index.php/site/general/innoland-project>

Sarap, Tiina, 1993. “*Landskapsarkitekten och framtiden*” Arkitekten 1993/2

SLU, beslut, 2021. “*Ämnesbeskrivning av huvudområdet Landskapsarkitektur*” Dokument, beslut 21-03-25 SLU. <https://internt.slu.se/stod-service/utbildning/grund--och-avancerad-utbildning/utbildningens-ramar/beslut/>

Sunesson, Torbjörn, 2022. “*Svensk landskapsarkitekt utbildning i 50 år*” Landskab nr. 1 2022

Kommunikativa färdigheter är viktiga idag men kommer bli än mer viktiga. Större förståelse av "ekologiska system" parallellt med mänskligt skapade "tekniska system". System och processkunskaper på olika nivåer. Förstå och kommunicera landskapsförändringar.

Designmetodik, kunskap om människan och landskapet, se helheter, analysförmåga, ekologisk kunskap gestaltungsarbete.

Förmåga att på storskalig nivå planera så att man på detaljnivå får plats med alla funktioner som grönytor och offentliga platser kommer att behöva täcka i. Förmåga att hitta konkreta, avancerade tekniska lösningar (i samarbete med andra teknikområden) för att skapa gröna miljöer som klarar diverse krav, påfrestningar etc.

Landskapsarkitekter utan baskunskap i växter (vilda och trädgård), sten, betong, naturvetenskap, ekologi, klimat mm behövs inte.

Växtval, stadsplanering, med grön utgångspunkt, att kunna sambanden mellan ekologien, VA-ingenjören och människan. Länken mellan andra yrkesgrupper.

Rumsliga, väl gestaltade lösningar på utmaningar med ett förändrat klimat som också har liten klimatpåverkan.

Sammanhängande planering, gestaltning och förvaltning. Långsiktiga förvaltningsperspektivet – ekonomi, samarbete, ledning, styrning. Politisk förståelse. Brukarmedverkansprocesser.

SCIENCE AND
EDUCATION **FOR**
SUSTAINABLE
LIFE